

GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDE KIRKPARE

Yard.Doç.Fusun ÖZPULAT
D.E.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi İzmir.

Kumaşa Yama Sanatı geleneksel bir el sanatıdır. Artık kumaşlar birleştirilerek uygun bir kullanım alanı sağlanır.

Bu sanat, günümüzün verimli değişimlerinde çağdaş bir boyutta yaşayabilme şansını yakalayabilen el sanatlarındandır.

PATCHWORK IN OUR TRADITIONAL CULTURE

Patchwork is a traditional hand craft. In this art, a favorable application field is obtained, joining the fabrics which are left over. This art is one of the hand crafts which could catch the change to be able to live through in today's modern dimension of productive transformations

1. GİRİŞ

Her kültürün kendine özgü halk sanatları vardır. Bu sanatlar kimi zaman öyle özellikler taşırlar ki, onlardan söz ederken tarihsel ve toplumsal başkalaşımın insanın vazgeçilmez niteliği sayılan doğal ve sosyal çevreye egemenliğinin temel noktasına değinmek zorunda kalırız. Geleneksel Türk Kültürünün imzasını taşıyan " Oyalar " bu özelliğin bir örneğidir. Bir de çeşitli kültürlerin günümüze bıraktıkları miraslara dönüp bakıldığında hemen her kültürde karşımıza çıkan ve birbirleriyle benzerlikler taşıyan halk sanatları vardır. Bu benzerlikler bize ister istemez şu uyarıyı unutmamayı, üzerinde kırk bin kere düşünmemizi anımsatmaktadır: çağın teknolojisi ve sosyo- ekonomistyle tekdüzeleşen- güdükleşen yaşamımızı, insanlaştırmak için kırk dereden su getirmemize gerek yok. Geleneksel değerlerdeki gizli dinamikleri, kılı kırk yaşayarak araştırırsanız bugün insan olanın yarınki kuşaklarda da nasıl yaşanabileceğinin sırrı yakalanmış olur.

Hemen her kültürde rastladığımız, günümüzde dahi önemini yitirmemiş bir el sanatı: Kırkpare' yi elden geldiğince araştıracağım.

2. FOLKLORUMUZDA 40 (KIRK) MOTİFİ

Kumaş parçalarının yan yana dikilmesiyle yapılan bu el sanatı sözcük anlamı olarak " Kırk" ve " Pare" nin birleşmesinden meydana gelmiştir. " Pare" Farsça bir kelime olup parça anlamına gelir. " Kırk" ise günlük dilimize atasözlerimizden, gelenekle-

rimizden, masallarımızdan öylesine yerleşmiştir ki, örneğin, içtiğimiz kahvenin kırk yıl hatırı vardır. Görüşmeyi arzu edip fırsat bulamadığımız dostumuza üzüntümüzü belirtirken kırk yılda bir görüşüyoruz deriz. Mazereti için bahaneler arayan arkadaşımıza kırk dereden su getiriyorsun, zor beğenen birine kılı kırk yarıyorsun deriz.

Kırk'ın Geleneksel Kültürümüzde de önemli bir yeri vardır. " Kırkı Çıkmak" lohusanın kırk gününü tamamlaması anlamında kullanılır. "Kırk Hamamı" doğumdan sonraki kırkıncı gün, lohusanın ve çocuğun hamama götürülme geleneğidir. Belki de ilk hamam gününde, anne için (40) kırkın en az bir katı, çocuk için iki- üç katı (80-120) yıl, bu dünyaya iç temizliğiyle " Haydi, yaşama pırıl pırıl şeyler üreterek katılın" dilemi yatmaktadır. Örneklerini daha da çoğaltabileceğimiz " kırk motifi", görüldüğü gibi Türk Folklor ve etnolojisinde de önemlidir. Doç. Dr. Tuncer GÜLENSOY yaptığı araştırmasında Türk Folklorunda 3,740 gibi bir dizi sayının gizil güce sahip olduğuna ve bu sayıların koruyucu nesnelerde hastaların iyileştirilmesinde, lohusalıkta, ad koymada, nazarda, ölüm ve benzeri konularda yapılan pratik işlerin yanında kullanıldığına; saptanan bu sayıların ise gizil bir güce inançtan başka birşey olmadığına değinmiştir (GÜLENSOY, 1966) .

Bu sayısal tılsım, nazar inancı ile dikilmiş parça kumaşlarda kırkpore sanatına yansımıştır. Söz konusu sayısal tılsımda, birbir renkli parça kumaşlarda insan doğasının o yoğun çok yönlü-